

Олена ОЛЬШАНСЬКА

*аспірантка кафедри публічного управління
та права, КЗВО «Дніпровська академія
неперервної освіти» ДОР»*

МІСЦЕ МАЛОГО ТА СЕРЕДНЬОГО БІЗНЕСУ В ЕКОНОМІКАХ КРАЇН ЄС ТА УКРАЇНИ: СПРЯМОВАНІСТЬ УКРАЇНИ НА ДОСВІД ЄВРОПЕЙСЬКИХ КРАЇН

В умовах сьогодення розвиток малого та середнього бізнесу (далі – МСБ) є запорукою динамічного розвитку країни, працевлаштованості населення, збереження джерел доходу як громадян, так і країни загалом від податків та зборів. На даний час розвиток країни поділився на «до» та «після», а саме: до 24 лютого 2022 та після введення воєнного стану у зв'язку із військовою агресією РФ. Отже, економіка країни повинна стати на «військові рейки».

За часів релокації бізнесу, тотального знищення підприємств та виробничих потужностей і, як наслідок, безробіття, саме розвиток МСБ має забезпечити не просто стабілізацію економічних чинників, а й утримання країни від голоду та безробіття за рахунок впровадження виробництва на підприємствах малого та середнього сектору економіки, забезпечення працевлаштування, сплати податків та зборів, акумуляції всього сектору послуг. МСБ дає ринковій економіці гнучкість, мобілізує виробничі і фінансові ресурси населення, здійснює структурну перебудову економіки, забезпечує насичення ринку споживчими товарами та послугами, вирішує проблему зайнятості.

Малі підприємства забезпечують розвиток економічної системи країн ЄС та наближають її до споживачів. Отже, метою доповіді є порівняння місця малого та середнього бізнесу в економіках країни ЄС та України, визначення основних напрямків реформування економіки України задля розвитку МСБ.

МСБ є основною економіки кожної країни. В більшості країн ЄС питома вага доходу та ВВП отримується саме за рахунок прибутків малого та середнього бізнесу. В країнах ЄС діє Акт з питань малого бізнесу, яким запроваджено принцип «спочатку думай про малих», що призвело до удосконалення загальноєвропейського законодавства, яке стосується МСБ.

В 2010 році Кабінетом Міністрів України був затверджений план заходів щодо впровадження принципів Акту з питань малого бізнесу для Європи. Таким чином, економіка України має бути орієнтована на впровадження вжиття 10 принципів даного Акту.

Головними принципами ЄС, які розроблені задля регулювання та підтримки МСБ, є зміцнення єдиного внутрішнього ринку, інтернаціоналізація підприємницької діяльності на рівні підприємств, усунення адміністративних бар'єрів і створення єдиного економічного простору шляхом спрощення законодавчої бази.

Важливу роль відіграє впровадження єдиного підходу до процесів звітування, ліцензування, сертифікації, проекти збору інформації. Робляться спроби уніфікувати дані процеси як всередині країни за принципом «Єдине вікно», так і зробити такий доступ інтернаціональним на базі однакових уніфікованих показників.

На даний час як в країнах ЄС, так і в Україні майже всі послуги реєстрації бізнесу, звітування, фінансово-податкових операцій можуть бути здійснені дистанційно. Майже всі країни-члени ЄС на початкових стадіях удосконалення законодавства почали досліджувати вплив на малий та середній бізнес через впровадження системи тестів. Такий SME-test містить декілька важливих кроків: обов'язкову консультацію з представниками малих та середніх підприємств; попередню оцінку регулювання – інтереси якого бізнесу можуть бути порушені; кількісне вимірювання впливу регуляторних актів на малий бізнес (оцінка витрат та вигод); розгляд альтернативних механізмів та пом'якшувальних заходів [1].

В Україні під час підготовки проектів регуляторних актів органи державної влади проводять аналіз регуляторного впливу (аналіз витрат і вигод). Відповідна методика затверджена постановою Кабміну у 2004 році «Про затвердження методики проведення аналізу впливу та відстеження результативності регуляторного акта» [2].

В Україні діють загальнодержавні та регіональні програми розвитку малого та середнього бізнесу. Програми розробляються з урахуванням законів України «Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні», «Про Національну програму сприяння розвитку малого підприємництва в Україні», «Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності», «Про дозвільну систему у сфері господарської діяльності», а також постанови Кабінету Міністрів України від 13 грудня 2017 року № 1071 «Про затвердження Державної цільової програми відновлення та розбудови миру в східних регіонах України» (із змінами) та інших нормативно-правових актів [3–7].

Діє загальнодержавна та регіональна система підтримки МСБ за допомогою грантів.

В Україні, як і в більшості країн ЄС, є уніфікований підхід до віднесення бізнесу до малого або середнього – це кількість працівників та річний оборот за рік. Так, в ЄС, бізнес вважається малим, якщо кількість працівників менша за 50 осіб, річний оборот менше 10 млн. євро на рік, середнім є бізнес, що налічує до 250 працівників, з оборотом менше 50 млн. євро за рік [8].

Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» визначає, що:

– мікропідприємствами є підприємства, показники яких на дату складання річної фінансової звітності за рік, що передує звітному, відповідають щонайменше двом із таких критеріїв: балансова вартість активів – до 350 тисяч євро; чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) – до 700 тисяч євро; середня кількість працівників – до 10 осіб.

– малими є підприємства, які не відповідають критеріям для мікропідприємств та показники яких на дату складання річної фінансової звітності за рік, що передує звітному, відповідають щонайменше двом із таких критеріїв: балансова вартість активів – до 4 млн євро; чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) – до 8 млн євро; середня кількість працівників – до 50 осіб.

– середніми є підприємства, які не відповідають критеріям для малих підприємств та показники яких на дату складання річної фінансової звітності за рік, що передує звітному, відповідають щонайменше двом із таких критеріїв: балансова вартість активів – до 20 млн євро; чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) – до 40 млн євро; середня кількість працівників – до 250 осіб [9].

Якщо зорієнтуватися на галузі економіки, в яких питому вагу посідають МСБ, то це сфера послуг та торгівля. Однак внесок МСБ в економіку країн в країнах ЄС становить від 50 % до 80 % ВВП, при цьому більше 50 % населення зайняті МСБ. Тому вважається, що саме МСБ становить основну економіку країни.

Необхідно відзначити, що МСБ в країнах ЄС притаманні такі ознаки як: швидке втілення ідей і кінцевий продукт, орієнтація на широке коло споживачів, швидкість навчання, низька капіталомісткість; більш лабільна система управління, екологічна спрямованість, стійкість та лабільність під час змін, орієнтованість на прибуток у найближчих термінах – швидка окупність, можливість самостійно забезпечити себе інформаційними ресурсами, проведення інноваційних змін, низька залежність від іноземних інвестицій, спрощеність процедур.

Формування системи підтримки МСБ в країнах ЄС розпочинається з:

1. Надання консультацій та організації навчання основам бізнесу та підприємництва.
2. Застосування прямого фінансування через гранти для конкретних проєктів.
3. Застосування непрямого фінансування через фінансових посередників, таких як банки, кредитні установи та інвестиційні фонди задля збільшення кредитування МСБ та вигідних пільгових умов для поліпшення кредитного потенціалу МСБ.
4. Відшкодування відсотків по кредитах державою або зменшення податкового навантаження.

5. Впровадження заходів щодо усунення адміністративних бар'єрів для створення та функціонування МСБ: легкість реєстрації та припинення малих підприємств, спрощення процедур ліцензування діяльності та сертифікації продукції, оподаткування.

6. Спрощення законодавства в середині країн ЄС та його уніфікація для міжнародного співробітництва, координація політики країн-членів. Відбувається посередництво реалізації «Програми узгоджених дій» в Євросоюзі, де створено спеціальну робочу групу з питань

спрощення умов діяльності підприємств, яка складається із представників підприємців, чиновників та експертів-науковців. Головним їх завданням є оцінка якості законодавства і формулювання рекомендацій для подальших конкретних дій.

7. Застосування різноманітних програм оцінки наслідків для бізнесу, створення різних груп, органів для постійного контролю при застосуванні тих чи інших змін та навчання [11, 12].

Європейська Комісія і національні уряди підтримують центри інновацій як вид послуг, який поєднує в собі технологічні і регуляторні компоненти.

В Україні, як у молодій державі, спостерігається поступове реформування всієї економічної системи та законодавства, переорієнтація економіки на МСБ як основу стабільної економіки.

На даний час в Україні стало можливим он-лайн отримати широке коло реєстраційних послуг для бізнесу: реєстрація/припинення підприємництва, подання податкової звітності, оплата всіх видів платежів, документообіг тощо. Застосовується система грантів, наприклад програма «5,7,9 % кредитування». Набирає поширення отримання різноманітних консультацій, проведення низки реєстраційних дій, подання заявок та отримання певних довідок державних установ, відкритість реєстрів, зокрема речових прав на нерухоме майно, обтяжень рухомого майна, державного реєстру юридичних та фізичних осіб – підприємців, реєстру боржників тощо (до введення в Україні воєнного стану).

Тому Україна для нарощування ваги МСБ в країні має спрямовувати розвиток економіки саме на підтримку МСБ, як основу добробуту населення, що пов'язано з необхідністю:

- спрощення систем адміністрування всіх рівнів, зменшення податкового тиску, приведенням законодавства України до міжнародних норм та стандартів, зниження тиску через зменшення кількості перевірок;
- підвищення конкурентоспроможності продукції місцевих виробників та їх експортного потенціалу;
- розвитку нових видів діяльності малого і середнього підприємництва;
- стимулювання розвитку малого та середнього підприємництва в пріоритетних напрямках соціально-економічного розвитку громади;
- створення сприятливого середовища для розвитку молодіжного підприємництва;
- забезпечення продуктивної зайнятості населення, у тому числі його соціально вразливих верств, за рахунок створення нових робочих місць на діючих і новостворених малих та середніх підприємствах та активізації самозайнятості;
- удосконаленням правових, економічних і організаційних умов для стійкого розвитку малого та середнього підприємництва;
- методичною, інформаційною, консультаційною, освітньою та юридичною допомогою; залучення міжнародної підтримки малого та середнього підприємництва;
- розширення можливостей доступу суб'єктів малого і середнього підприємництва до фінансово-кредитних ресурсів;
- сприяння розвитку інфраструктури підтримки малого і середнього підприємництва;
- удосконалення системи інформаційної підтримки;
- підвищення ефективності підготовки, перепідготовки кадрів для сфери малого та середнього підприємництва [13, 14].

МСБ в країнах ЄС забезпечує належний рівень життя за рахунок стабільного розвитку середнього класу населення. МСБ в Україні має розвивати такі особливості, які вже мають високий рівень в ЄС: швидке перетворення ідей в готовий продукт, міжнародну орієнтованість, високий ступінь спеціалізації та конкурентоспроможності, низька капіталомісткість, зниження бюрократичного навантаження, зменшення шкідливого впливу на довкілля, підвищення стійкості до зовнішніх змін, уніфікації законодавчої бази, стимулювання створення нових робочих місць [15].

Таким чином, Україна має активно запозичувати позитивний досвід ЄС щодо підтримки розвитку та діяльності МСБ і впроваджувати його в економічні процеси аби інтегруватися в європейський економічний простір. Зокрема, продовжити реформування законодавства, зменшення податкового навантаження, фінансової підтримки, пільгового кредитування та

оподаткування МСБ, забезпечити усунення адміністративних бар'єрів при створенні та функціонуванні підприємств та зменшення корупційних складових на всіх рівнях.

Список використаної літератури

1. Як у Європі впроваджують регулювання для бізнесу. URL: <https://gk-press.if.ua/yak-u-uevgori-vprovadzhuut-regulyuvannya-dlya-biznesu/>
2. Про затвердження методики проведення аналізу впливу та відстеження результативності регуляторного акта: постанова Кабінету Міністрів України від 11 березня 2004 р. № 308. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text>
3. Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні: Закон України від 22 березня 2012 р. № 4618. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4618-17#Text>
4. Про Національну програму сприяння розвитку малого підприємництва в Україні: Закон України від 21 грудня 2000 р. № 2157ю URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2157-14#Text>
5. Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності: Закон України від 11 вересня 2003 р. № 1160. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1160-15#Text>
6. Про дозвільну систему у сфері господарської діяльності: Закон України від 6 вересня 2005 р. № 2806. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2806-15#Text>
7. Про затвердження Державної цільової програми відновлення та розбудови миру в східних регіонах України: Постанова Кабінету Міністрів України від 13 грудня 2017 р. № 1071.
8. Growth / Internal market, industry, entrepreneurship and SMEs. URL: <http://ec.europa.eu>.
9. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: Закон України від 16 липня 1999 р. № 996. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text>
10. European Union Support Programmes for SMEs. URL: <http://ec.europa.eu>.
11. Хогтон Дж., Кук Н., Ісакова Н. Взаємодія державних і недержавних структур у справі формування політики підтримки малого бізнесу. *Економіка*. 2013. № 11. С. 42–47.
12. Біла І. С., Салатюк Н. М. Світовий досвід державного регулювання підприємництва. *Проблеми економіки*. 2014. № 1. С. 26–30. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pekon_2014_1_3
13. Стояненко І. В., Біленко Я. О. Розвиток малого та середнього бізнесу в країнах ЄС. *Молодий вчений*. 2018. № 1 (53). Р. 997–1001. URL: <http://molodyvchenu.in.ua/files/journal/2018/1/230.pdf>
14. Програма розвитку малого та середнього підприємництва в Дніпропетровській області на 2021 – 2022 роки від 05.11.2021 No126-8/VIII.
15. Король С. П. Сучасні тенденції розвитку малого бізнесу в країнах Європейського Союзу. URL: https://kneu.edu.ua/ua/confere_nce/conf_social_dev_ukr_12/section4/korol/

Наталія СОРОКІНА

д.держ.упр., доц., доцент кафедри державного управління і місцевого самоврядування, НТУ «Дніпровська Політехніка»

Оксана ШЕЛОМОВСЬКА

к.держ.упр., доц., доцент кафедри соціології, Дніпровський державний технічний університет

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД ІНСТИТУЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДОБРОЧЕСНОСТІ НА ПУБЛІЧНІЙ СЛУЖБІ

Питання формування та запровадження на публічній службі принципів доброчесності традиційно було одним з важливих об'єктів дослідження у європейських країнах. Дієвий механізм контролю за дотриманням необхідного рівня доброчесності на публічній службі у багатьох країнах ЄС забезпечується завдяки спеціальним органам (комісії та комітети з питань запобігання корупції, з питань етики, адміністративні та корпоративні суди тощо). Ці органи в основному займаються розробкою правил поведінки та заходів впливу на їх порушників,